

PITANJA I ODGOVORI

DOPUNE UZ GLAGOL ČESTITATI

Profesorica N. Š. iz Zagreba obratila se uredništvu Jezika s molbom da joj se odgovori kojim dopunama otvara mjesto glagol *čestitati*. Na to je potaknuta činjenicom da se uz ovaj glagol mogu pojaviti i akuzativ i lokativ (i izravni i prijedložni objekt), npr. Luka je Martini čestitao *rođendan / na dosjetljivosti*, ali u hrvatskim i srpskim jednojezičnicima nije našla odgovora na pitanje „Kada akuzativ, a kada lokativ?”. Jer zamjena padeža dopunama iz našeg primjera dovodi do neobičnih (negramatičnih) rečenica: *Luka je Martini čestitao *dosjetljivost*, odn. *Luka je Martini čestitao *na rođendanu*.

U spomenutim rječnicima uistinu nema zadovoljavajućeg odgovora na ovo pitanje, što zapravo ne iznenađuje zna li se ponešto o njihovoj koncepciji. Rječnik JAZU npr. povijesni je rječnik hrvatskog i srpskoga jezika pa nije čudo da ni (prilično brojni) primjeri što ih u potvrdu glagolu *čestitati* donosi iz djela starih pisaca hrvatskih i usmene narodne književnosti ne doprinose otklanjanju dvojbi oko pitanja u suvremenom hrvatskom standardnom jeziku (v. AR, sv. I, A-češuļa, s. v. *čestitati*). Kako je i Ivekovićev i Brozov Rječnik hrvatskoga jezika sastavljan na osnovi sličnih izvora kao i AR (s očitim težištem na potvrdama iz jezika usmene narodne književnosti), to i za nj vrijedi što je rečeno za AR (v. IB, sv. I, A-O, s. v. *čestitati*).

Rječnik dviju Matica, premda rječnikom književnog jezika, ne donosi podataka o glagolskoj rekciji, pa uz značenje glagola *čestitati* („pozdraviti, pozdravljati koga povodom kakvog radosnog ili značajnog do-

gadaja i zaželjeti mu sreću”) donosi samo jedan (!) primjer, uostalom sasvim nereprezentativan („Na dan svadbe čestita [mu] samo žlicom, i to beše sve”), koji uistinu ne dostaje za otklanjanje dvojbe oko dopuna uz ovaj glagol (v. RMH, A-F, s. v. *čestitati*).

Istina, jezični su savjetodavci kadšto preporučivali da se u potrazi za odgovorom na pitanje o rekciji kojega hrvatskog glagola posegne i za dvojezičnicima jer se i u takvim rječnicima može ponekad naći „odgovor i na pitanje o rekciji kojega našeg glagola” (Lj. Jonke). Ali ni desetak dvojezičnih rječnika nije učinilo bližim otklanjanje čitateljčine dvojbe.

Pitanjâ o broju i (morfosintaktičkoj i semantičkoj) vrsti dopuna koje određeni glagol zahtijeva u svojoj sintaktičkoj okolini ni u jednom jeziku nije malo. Upravo zbog toga su u nekim jezicima (npr. ruskom i njemačkom) izrađeni posebni rječnici glagolske rekcije i, šire, valentnosti glagola kao pouzdana pomagala pri odgovaranju na pitanja iz ovog dijela standardnojezične problematike. Pritom se prvenstveno mislilo na strance u kojih su, zbog nedostatka „kompetencije izvornog govornika”, problemi s glagolskim dopunama i češći i veći, ali spomenuta molba uredništvu Jezika pokazuje da takvih nesigurnosti nije sasvim oslobođen ni izvorni govornik. Navlastito kad je posrijedi rekcijski „nešto složeniji” glagol kakav je upravo ovaj o kojemu je riječ.

Glagol *čestitati* pripada, naime, nevelikoj skupini hrvatskih glagola koji otvaraju mjesto trima dopunama: dopuni u nominativu (tj. subjektu), dopuni u dativu (neizravnom objektu u dativu) i dopuni

u akuzativu (izravnom objektu) ili prijedložnoj dopuni (prijedložnom objektu). Iz ovog slijedi da *čestitati*, budući trovalentnim glagolom, konstituira četveročlani model jednostavne rečenice sa strukturnom shemom

N + Gl (*čestitati*) + D + A (L)

Sudeći po primjerima koje donose Ivekovićev i Brozov i AR, prije je uz *čestitati* dolazio samo akuzativ. Primjeri iz AR: Svi njemu čestitaše *carstvo*. – Stane mu *sreću* čestitati. – Čestitao gazdi *sriću*. – Da mu čestita *sritno uzdignutje na pristoļu*. itd. Primjeri iz Ivekovićeve i Brozova rječnika: Zvanice... su slavljениci čestitale *spravu*. – Kad mu oni stanu čestitati *krsno ime*. – Čestita mu *veselje izabrano*.

Iz ovog je moguće zaključiti da je pojava prijedložne dopune (prijedložnog objekta u lokativu) kao konkurentnog morfosintaktičkog sredstva akuzativnoj dopuni uz glagol *čestitati* u hrvatskom jeziku novija pojava. (U nedavno objavljenoj studiji o pridjevskim sintagmama u slavenskim i balkanskim jezicima sovjetske autorice T. N. Mološnje za ovaj se, u hrvatskome još uvijek posebno neproučavan, prodor prijedložno-padežnih konstrukcija na štetu padeža bez prijedloga veli da je balkanizam, odnosno odraz gubljenja padeža u balkanskim jezicima koji je uvjetovao porast broja prijedložno-imeničkih konstrukcija kao supstituirajućeg morfosintaktičkog sredstva.)

Hoće li se uz *čestitati* kao treća dopuna pojaviti akuzativ ili lokativ, zavisi od imenice ili imeničke sintagme kojom se popunjava prazno mjesto. S podosta sigurnosti (na osnovi proučenih primjera i dviju anketa) moguće je ustvrditi da se imenice koje *čestitati* značenjski podnosi u svojoj

okolini mogu podijeliti u dvije nejednake skupine.

Prvu, znatno manju skupinu čine imenice (i imeničke sintagme) koje znače određeni dan ili nadnevak koji se uobičajeno čestita i kad se one pojavljuju uz *čestitati*, pojavljuju se u akuzativu prema strukturnoj shemi

N + Gl (*čestitati*) + D + A.

Rečeno se odnosi na rodendan, imendan, praznike (Nova godina, Dan žena, Praznik rada, Dan pobjede, Dan borca, Dan ustanka, Dan Republike, Dan JNA), blagdane (Božić, Uskrs) i obljetnice (obljetnica braka i sl.). Npr. Prijatelji su Nini čestitali *Novu godinu*. Predsjedništvo je građanima čestitalo *Dan Republike*.

Sve ostale imenice koje mogu stajati uz glagol *čestitati* stoje u lokativu po strukturnoj shemi

N + Gl (*čestitati*) + D + L:

(položen) ispit, (lijep, dobar) govor, nagrada, odlikovanje, oštroumnost, pobjeda, (dobro obavljen) posao, prvo mjesto, snalazljivost, unapređenje, (odličan, izvanredan, veliki) uspjeh itd. Npr. Drugovi su Mirku čestitali *na odlikovanju*. Navijači su „Ciboni” čestitali *na velikom uspjehu*.

Ono što je ovdje rečeno opis je stanja u suvremenom hrvatskom književnom jeziku, opis koji dostaje i kao praktičan odgovor na pitanje kad će i u kojem padežu biti imenica uz glagol *čestitati*. Ali ni u kom slučaju ne isključuje ni drugačije postupke (u jeziku književnog djela, naročito pjesništva).